

RYGJAVERN

NR. 2 / 2011 - 36.ÅRGANG

Utgitt av Naturvernforbundet i Rogaland

Humla - Vår siste viking

Tidligere har forskere regnet seg fram til at humler ikke kan fly. Men så viser det deg at humlas vinger beveger seg i mer enn ett plan, og nå kan humla også fly i følge forskerne!

Humlene har et aktivt og interessant liv. På våren kommer dronningen fram fra dvalen sin, som den eneste overlevende fra bolet. Da har hun halvert sin kroppsvekt – og trenger mat. Selja og andre viere er en viktig matkilde om våren. Sakte men sikkert bygger hun opp bolet sitt.

Humla er det eneste insektet som er varmblodig, og med sin kroppstemperatur på 35 grader klarer humla å samle pollen selv om det regner eller gradestokken bare viser noen få plussgrader. Den er med andre ord spesial-tilpasset norsk klima, en ekte viking! Vi har 34 av verdens 250 humlearter i Norge (14%). Norge har derfor et spesielt ansvar for å ta vare på humlene. I Rogaland har vi 23 humlearter, der 4 av dem er på rødlisten.

Omkring 30 % av maten vi spiser er bestøvet av bier og humler. Humlene er en viktig leverandør av denne økosystemtjenesten i Norge. Verden over er humlene i ferd med å dø ut, og det forskes på årsaken til denne økologiske krisen.

Du kan være med å gi humla et bedre liv ved å ha plantesorter i hagen din som humla liker. Du kan også melde seg som frivillig til å delta i registreringen av humler og dagsommerfugler som NINA skal gjennomføre i Rogaland neste år.

Linn K. Hønsberg

Oppløftende og nedslående for vipebestanden på Jæren

Flere jordbruksområder på Jæren er tomme for vipper. Men i andre områder, særlig ved kysten er det livskraftige bestander. Foto: Kjell Mjøltnes.

I vår har Naturvernforbundet Kjell Mjøltnes reist på kryss og tvers i Klepp og Time kommuner på leit etter vipper. Han fant livskraftige hekkebestander flere

steder, spesielt på sjøgardene. På de indre delene av Flat-Jæren var det betydelig færre vipper, i store områder ingen. Kartlegging og innsamling av kunnskap skal

danne grunnlag for tiltak som kan bedre situasjonen for Jærens karakterfugl.

Side 8 og 9

Badebåten til Marøy går – også i år

”Marøyferja”- byens eneste badebåt er klar for sin fjerde sommersesong. I løpet av de tre siste sommere har 932 personer benyttet Naturvernforbundets gratisstilbud til Marøy. I år blir det seilinger i to uker, med start mandag 27.juni.

Side 16

”Marøyferja” går i skytteltrafikk til Marøy i sommer.

RYGJAVERN

NUMMER 2 - 2011
36. ÅRGANG

Redaksjonen ble avsluttet 8. juni 2011
Viderebruk av stoff er tillatt ved kildehenvisning

Redaksjon: Erik Thoring (ansv.),
Per Anda (design og montasje)

Utgiver: Naturvernforbundet i Rogaland

Opplag: 1200

Trykk: Gunnarshaug AS

NATURVERNFORBUNDET I ROGALAND

Kontoret er vanligvis åpent
mandag og tirsdag 9-16

Org.nr.: 971 339 993

Besøksadresse: Sandvigå 24, 5. etg.

Postadresse: Pb. 441, 4002 Stavanger

Telefon/faks: 51 52 88 11 / 51 52 88 15

E-post: rogaland@naturvern.no

Hjemmeside:

www.naturvern.no/rogaland

Bankgiro: 3201.41.37571

Daglig leder: Erik Thoring
mob/df: 416 83 238 / 51 89 06 90

Styreleder: Eirin Hivand Haneberg
df: 51 47 98 59

Lokallag og kontakter:

Strand: Egil Tjensvold
df: 51 74 75 20

Dalane: Eirin Hivand Haneberg
df: 51 47 98 59

Suldal: Jarle Lunde
df: 52 79 70 33

Nord-Jæren: Erik Thoring
df: 51 89 06 90

Førsteårstilbud medlemskap:

Familiemedlem: 200,- (420,-)

Hovedmedlem: 175,- (350,-)

Student/pensjonist: 100,- (175,-)

Pris i parentes gjelder for følgende år.

Medlemskap tegnes på vår hjemmeside
www.naturvern.no/rogaland eller
e-post: rogaland@naturvern.no

NATUR OG UNGDOM

Postadresse:

Postboks 441, 4002 Stavanger

Kontor i Stavanger:
Sandvigå 24, 3. etg.

Internett:
www.nu.no

Naturvernforbundets dugnadsgruppe

Lyst å gjøre en frivillig jobb for miljøet?
Stå på stand? Være saksbehandler?
Rydde krattskog? Kartlegge natur?
Fotografere? Jobbe med data?

Vi og naturen har bruk for deg!

Meld din interesse til
rogaland@naturvern.no eller
kontakt oss på df 416 83 238.

Eirin holder roret

Eirin Hivand Haneberg fra Hauge i Dalane styrer naturvernskuta i nye to år. Gjenvallt ble også styremedlemmene Ellen Jepson og Bjarte Hetland begge fra Stavanger. Nye varamedlemmer i styret er Per Thomas Grimnes og Karl Øyvind Lindheim.

Etter valgene på årsmøtet mandag 11. april er styret i Naturvernforbundet i Rogaland sammensatt slik:

Leder: Eirin Hivand Haneberg (gj.v.)

Styret: Ellen Jepson (gj.v.), Bjarte Hetland (gj.v.), Erlend Randeberg, Siri Ødegaard og Kjell Mjøltnes.

Varamedlemmer: Marius Harlem (gj.v.), Anne Elisabeth Carlsen (gj.v.), Per Thomas Grimnes (ny) og Karl Øyvind Lindheim (ny).

Regnskap og årsberetning for 2010 samt arbeidsplan og budsjett for 2011 ble vedtatt. Årsmøtet anmodet styret om å se på mulighetene for å lage en publikasjon i anledning Naturvernforbundets 100 års jubileum.

Det nye styret hadde sitt første styremøte på garden til Svein Narve Veshovda i Egersund.

Årsmøtet samlet 11 deltakere og 15 tilhørere til det påfølgende foredraget av meteorolog Marianne Nitter om kulturminner

og klimaendringer. Årsmøtet ble holdt i Klostersalen i Stavanger Turistforening.

Suksess på miljøverndag

Det er slik vi vil ha det: Mye folk, masse spørsmål og stort engasjement. Slik var det lørdag 4. juni i skolegården på Kongsgård i Stavanger.

Anledningen var markeringen av FN's internasjonale miljøverndag. Stavanger kommune inviterte til økologisk frokost i lag med en rekke organisasjoner. Blant organisasjonen som stilte med egen stand var Naturvernforbundet og FN-sambandet. Vi rigget til vårt nye telt på hele 18 kvm der vi fikk plass til vår mobile naturmangfoldutstilling. Folk gikk fra frokostbordet i skolegården til åndelig føde hos Naturvernforbundet!

Spørreundersøkelsen vi har laget til utstillingen ble besvart av over 50 personer. 5 deltakere klarte full pott, det vil si 20 rette. Disse fikk bokpremier, mens alle andre delta-

Naturvernforbundets utstilling viste godt igjen i skolegården på Kongsgård lørdag 4. juni.

kere fikk en eksklusiv button med motiv av rødlistearten åkerrikke. Anslagsvis 150 til 200 personer besøkte standen, og 10 personer

meldte seg inn i Naturvernforbundet. En god dag med andre ord.

Naturfoto-utstilling til låns

Kommune, skole, bibliotek, bedrift, forening eller hva det måtte være. Alle er hjertelig velkomne til å låne Naturvernforbundets praktfulle, mobile fotoutstilling om naturmangfold i Rogaland. Utstillingen består av 10 stk roll-ups som det tar 15 minutter å montere.

Den originale utstillingen ble første gang vist i Vitenfabrikken i Sandnes høsten 2009. Utstillingen ble deretter kjøpt av Stavanger kommune som har den permanent plassert på låven ved Stavanger Friluftssenter på Dyrsnes. I fjor ble utstillingen redesignet av grafisk designer Ellen Jepson og foreligger nå som en såkalt mobil utgave.

Det er Biofoto Rogaland og Naturvernforbundet som har laget utstillingen med økonomisk støtte fra private og offentlige sponsorer. Sammen med utstillingen følger det utstillingsskiver og spørrekonkurranse. Hver plakater måler

Mye interessant å studere på utstillingen. Her fra visningen på en aktivitetsdag på Storhaug 30.april.

en meter bredde og ca to meter høyde.

Utstillingen har vært vist blant annet på Rennesøy folkebibliotek, Varden kirke og i Bjergsted.

Det koster ingen ting å låne utstil-

lingen. Det eneste du må gjøre er å hente den og levere den tilbake. Alt dette og mer til kan vi enkelt avtale om du tar kontakt på e-post: rogaland@naturvern.no eller ringer til Erik Thoring på tlf. 416 83 238.

Klapp kråka på Vitengarden

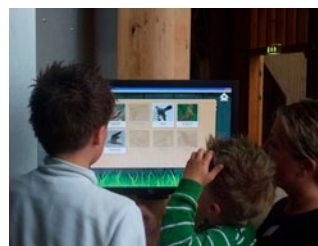
I Hå kommune er den en forhatt og fredløs ugangskråke. På Vitengarden på Nærbø er kråka barnas beste venn. Et utstoppet eksemplar av arten ble ihvertfall behandlet med ærbødighet og respekt av de unge. "Klapp-kråka" inngår i en helt ny fugleutstilling på Jærmuseets avdeling like utenfor Nærbø. Utstillingen som er utarbeidet med faglig bistand fra Naturvernforbundets Kjell Mjølness, er et supplement til de faste utstillingene på Vitengarden. Hovedtemaet er artene som finnes i jærlandskapet og som i dag er truet av et intensivt og lite fuglevennlig jordbruk. På utstillingen

kan du høre fuglelyder, se utstoppete fugler med kikkert, følge stærunger på web-kamera og altså klappe kråka.

Litt paradoksalt da at det var Hå kommunes kråkefiende nummer en, ordfører Terje Mjåtveit som åpnet utstillingen. Men han nevnte ikke kommunens kråkejakt med ett ord i sin åpningstale. Han var derimot opptatt av at bondene må ta ansvar for å ta vare på artene som hekker i jordbrukslandskapet, og i særdeleshet vipa.

Under åpningen søndag 22.mai var Naturvernforbundet til stede med fuglekasser og naturmang-

foldutstilling. 660 personer var innforbi dørene på åpningsdagen. De som ikke var der, kan når som helst dra til Vitengarden for å se fugleutstillingen. Den er verdt turen.

Hør gjøken og andre jærfugler på Vitengarden på Nærbø.

Ut av FNF

Naturvernforbundet går ut av Forum for natur og friluftsliv Rogaland (FNF). Forbundet har deltatt i samarbeidsforumet siden 2001, men mener at utviklingen de siste årene har gått i feil retning. FNF har som uttalt mål å sette medlemsorganisasjonene bedre i stand til å jobbe med naturvern og friluftsliv. I stedet blir betydelig økte midler fra staten nesten utelukkende brukt til å bygge opp et sekretariat. Naturvernforbundet ønsker handling og ikke mer byråkrati, men vårt syn har ikke fått gjennomslag.

Naturvernforbundet mener det er riktig å bruke våre knapt tilmalte ressurser på vårt eget arbeid. FNF arbeidet har vært svært tidkrevende og gitt få resultater. Vi har derfor sagt opp vår arbeidsgiveravtale med FNF og trekker oss ut av samarbeidsorganet.

Rogaland øker mest

Rogaland er blant de tre fylkelagene i landet som har økt medlemstallet mest i 2011. I løpet av årets fire første måneder har fylkeslaget fått 108 nye medlemmer. Det gir en brutto vekst på ca. 9 prosent mot ca 1 % i gjennomsnitt de siste ti åra. Sjøl når fratrukkne medlemmer trekkes fra, blir veksten i medlemstallet solid, nemlig fem prosent så langt i år.

Ved utgangen av april i år hadde Rogaland 1199 medlemmer, mot 1135 medlemmer ved inngangen til dette året.

Det meste av medlemsveksten skyldes en kampanje som Enjo Norge har kjørt overfor sitt forhandlernettverk. Bedriften som har en samarbeidsavtale med NNV, har oppfordret sine forhandlere til å bli medlemmer. Det er det særlig mange i Rogaland som har gjort, og det gjenspeiles i vestvæstistikken.

Foredragsserie på Vitenfabrikken til høsten

Naturvernforbundet fortsetter samarbeidet med Vitenfabrikken i Sandnes og inviterer til en ny runde med populærvitenskaplige foredrag. Først ut torsdag 22.september er den kjente naturfotografen og forfatteren, Jan Rabben fra Stord. Han skal fortelle og vise bilder fra sin siste bok "Fra Sirahavet til Seljestad". Foredragsserien fortsetter de tre påfølgende

torsdagene med blant andre Tone Telnes (elvemusling) og Stein Bomo (skogen i Rogaland).

Arrangementene starter kl 18 med salg av bøker, fuglekasser, fuglelyder og annet materiell. Foredragene begynner kl. 18.30 og avsluttes seinest kl. 20. I år bytter vi fra møterommet i Vitenfabrikken til auditoriet. Der er det bedre

plass og bedre visning av bilder. I år som tidligere år er foredragene gratis, kaffe og kaker får du kjøpt i kafeen.

Da ses vi i Vitenfabrikken i høst?

Jan Rabben viser bilder og forteller fra boka "Fra Sirahavet til Seljestad".

For stor utbygging i Gyadalen

Dalane Kraft søker om en omfattende kraftutbygging i Hellelandsvassdragets nedbørfelt. Selv om en del av området allerede er utbygd til kraftformål mener Naturvernforbundet utbyggingsplanene er for omfattende og medfører store tap av inngrepsfrie naturområder.

Den omsøkte utbyggingen vil føre til tap av inngrepsfrie arealer (INON) i hovedsak sone 2-områder. 20 km² sone 2-områder går tapt ved utbyggingen og 52 km² blir delt i tre mindre områder. Det eneste sone 1-området på 2,5 km² blir nedklassifisert til sone 2.

Naturvernforbundet mener en ytterligere reduksjon av fylkets inngrepsfrie arealer er uakseptabel. Utbyggingsøknaden slik den foreligger må derfor avvises.

Vent på småkraftplanen

”Siden 1995 er det gitt konsesjon og utbyggingstillatelser for nærmere 200 mikro – mini og små kraftverk i Rogaland. Kraftverkene innebærer en bit for bit utbygging av fylkets vassdragsnatur der kunnskapene om de samlede konsekvensene for arter, naturtyper, landskap og friluftsliv er ukjente eller mangelfulle. Utbyggingene utløser ofte andre varige naturinngrep som veier, fyllinger og kraftlinjer. Det er dessuten kjent at flere kraftverk ikke innfrir konsesjonskravene til minste vannføring.

Årsmøtet i FNF-Rogaland er sterkt bekymret for tempo og omfang i nedbyggingen av fylkets vassdragsnatur og krever at det ikke tildeles flere konsesjoner eller utbyggingstillatelser før regionalplan for små vannkraftverk i Rogaland er behandlet og vedtatt.”

Følgende organisasjoner deltok på årsmøtet:

Stavanger Turistforening, Norges Jeger og Fiskerforbund – Rogaland, Haugesund Turistforening, Norges speiderforbund Vesterlen krets, Rogaland KFUK-KFUM speidere, Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland, Norsk Botanisk Forening Rogalandsavd., Sørmarkas venner, Naturvernforbundet i Rogaland, Rogaland Orienteringskrets, og Ryfylke friluftsråd.

Dirdalslaksen truet av kraftverk

Laksens gyting og vandring i Giljajuvet vil bli hindret dersom elva reguleres. Foto: Inge Haugen.

-Kraftutbygging i Giljajuvet vil ødelegge laksestammen i Dirdalselva, frykter fylkeslederen i Norges Jeger- og fiskerforbund Oddvar Vermedal. Det samme mener Naturvernforbundet, Fylkesmannen i Rogaland og fylkesutvalget i fylkeskommunen som alle frarår utbyggingsøknaden fra Fjellkraft AS. Også Gjesdal kom-

mune har sagt nei.

For bare 20 år siden var laksen i Dirdalselva regnet som nær utdødd på grunn av sur nedbør. Reduserte S02 utslipp har bedret situasjonen i elva radikalt og ført til en markert vekst i laksestammen. Nå drøfter villaksinteressene mulighetene for å doble

den lakseførende strekningen i vassdraget. Det vil være helt utenkelig dersom Fjellkraft AS får tillatelse til å utnytte fallet gjennom Giljajuvet. Sterkt redusert vannføring vil ødelegge viktige gyteplasser og i tillegg sette en stopp for laksens vandring oppover i vassdraget.

NVE slakter Forsandåna

NVE har gitt Forsand Sandkompani AS tillatelse til å flytte og senke Forsandåna med inntil 13 meter. Tiltaket vil utrydde bestandene av ørret og laks og få betydelige negative virkninger for natur og landskap. Naturvernforbundet har påklaget NVE's vedtak.

På tross av sterke advarsler fra blant andre NJFF, Rogaland og Fylkesmannen, mener NVE at 20 arbeidsplasser i 20 år betyr mer enn en levende, intakt elv. Elveløpet skal flyttes over en strekning på 1,5 kilometer og senkes med inntil 13 meter slik at uttaket av sand og grus på Fossanmoen kan forlenges med 20 år. Det er ikke slutt når det er slutt.

NVE har lagt til grunn for sin avgjørelse at flytting og senking av elveløpet ikke gir store konsekvenser for naturmangfoldet på sikt og at fordelene med det omsøkte tiltaket

er større enn skader og ulemper for almenne og private interesser.

NVE og faginstansene som har uttalt seg, er enige om at tiltaket representerer en dramatisk og varig endring av elveløpet, landskapet og naturforholdene. Det er videre enighet om at senking og flytting av Forsandåna vil få negative konsekvenser for flere arter i elva og i det nærliggende naturmiljøet. Men NVE hevder i motsetning til høringspartene at skadene på naturmangfoldet vil være opprettelige over tid.

De fleste av de faglige instansene som har uttalt seg mener det er overveiende sannsynlig at inngrepet vil påføre naturmiljøet varige og uopprettelige skader for flere arter. Det gjelder i første rekke elvas bestand av laks og sjøørrett som med stor sannsynlighet vil bli utryddet.

Alt plante- og dyreliv vil bli negativt

påvirket som følge av endret elveløp, hogst av kantskog, senking av grunnvannspeil og endringer i lokalklima. Enkelte rødlistede arter av lav og mose kan utgå.

Forebyggende og restaurerende tiltak under og etter anleggsfasen kan ikke tilbakeføre elva og naturmiljøet til opprinnelig tilstand. Det er en umulighet. Dagens elveløp med tilhørende biologisk mangfold er et resultat av prosesser som har pågått over flere tusen år.

Naturvernforbundet mener det er tilstrekkelig dokumentert og sannsynliggjort at flytting og senking av Forsandåna vil medføre store negative, varige konsekvenser for naturmangfoldet. Etter vår oppfatning er tiltaket i strid med Naturmangfoldlovens §4 og §5 og vi anmoder derfor om at NVE's vassdragskonsesjon blir opphevet.

Først lokal støtte, så nasjonalpark

Politikerne på Stortinget er skjønt enige om en ting: Preikestolen er uten sidestykke noe av det vakreste norsk natur kan by på. Men vil de ha nasjonalpark? Ja, men bare hvis rogalendingene vil.

Tirsdag 5.april ble nemlig Preikestolen nasjonalpark diskutert i Stortinget som følge av et forslag fra Venstre om å gå i gang med vernearbeidet nå. I debatten ble Preikestol-naturen lovprist fra alle unntatt Frp. Men fra å mene at naturen er spektakulær og verneverdig og til å ville etablere en nasjonalpark er det et langt skritt. Det skrittet må lokaldemokratiet ta, formante både Ap, H og miljøvernminister Erik Solheim.

”Der den lokale oppslutningen er liten, vil sjansene være små”, uttalte Solheim i debatten.

Lokal motstand

Solheim vet at et ytterst fåtall nasjonalparker og andre verneområder er et resultat av lokale ønsker. Regelen er snarere at de berørte kommuner protesterer heftig mot all som smaker vern. Det har vi sett gjentatte ganger i Rogaland, seinest da vernedebatten raste rundt Frafjordheiene med Månafossen. I nasjonalparkplanen var Frafjordheiene foreslått som nasjonalpark, men ble det ikke på grunn av lokal motstand.

Det er absolutt ingen ting som tyder på at et forslag om Preikestolen nasjonalpark vil få støtte fra de berørte kommuner. Forsand og Hjelmeland har sagt klart og entydig nei til nasjonalparken, og det er et åpent spørsmål om det er politisk flertall for forslaget i Strand kommune.

Eirin Sund (A), Nikolai Astrup (H), Trine Skei Grande (V) og Snorre Valen har en ting til felles: De synes Preikestolen er et enestående vakkert område. Men bare Venstre og Trine Skei Grande vil ha nasjonalpark nå. Foto: Stortinget.

Ut fra Solheims krav om ”lokal støtte” betyr det at det aldri vil bli nasjonalpark i Preikestolområdet. Da kan de trygt snakke seg varme om den fantastiske naturen og toe sine hender når det unike naturområdet blir spist opp bit for bit.

Flertall i Rogaland?

Men kanskje Solheim mener at lokal støtte ikke kan utelukkende gjelde de berørte kommuner. Kan

det hende at han og andre Preikestolvenner mener at det vil være godt nok hvis flertallet i Rogalandsbefolkningen vil ha Preikestolen nasjonalpark?

Det forteller debatten i Stortinget ingen ting om. Politikerne vet å pakke sine utsagn inn i bomull.

Sagt om Preikestolen nasjonalpark

Politikerne var rause med godordene da Stortinget debatterte Preikestolen nasjonalpark i Stortinget tirsdag 5.april

”Preikestolen er et viktig naturområde, og det betyr utrolig mye for oss i Rogaland.” Saksordfører Eirin Sund (Ap)

”Området som går under navnet Preikestolen, er usedvanlig vakkert og variert.” Nikolai Astrup (H)

”Det er ingen tvil om at Preikestolen er et fantastisk område, med en rekke store verdier.” Snorre Serigstad Valen (SV)

”Rogaland har ingen nasjonalparker. Dette er et område som er veldig spesielt, både ut fra monumentaltankegangen vi kan hente fra USA, og det at dette er et område med stor variasjon som inneholder flere arter som er rødlistede, der vi både skal ta vare på planteliv, dyreliv, kulturminner og den enorme variasjonen i naturen.” Trine Skei Grande (V)

”Jeg ønsker å beskrive Preikestolenområdet med ordene til Kristin Krohn Devold, leder i Den Norske Turistforening:

«Preikestolen og Lysefjorden er uten sidestykke i norsk natur.» Geir Pollestad (Sp)

”Eg ønsker statsråden og alle oss som ønsker å jobba for ein nasjonalpark i Preikestolen-området, lykke til. Eg håper me får dette til.” Hallgeir Langeland (SV)

Etter dette avviste Stortingsflertallet (89 mot 2 stemmer) følgende forslag fra Venstre “ Stortinget ber regjeringen sette i gang et arbeid med mål om å etablere Preikestolen nasjonalpark”.

Supplerende nasjonalparkplan redningen for Preikestolen?

Stortingets energi- og miljøkomite støtter ikke Venstres forslag om å opprette Preikestolen nasjonalpark. Det var som forventet. Men komiteens flertall støtter miljøvernminister Erik Solheims forslag om en supplerende nasjonalparkplan der Preikestolen vil være en aktuell kandidat.

To av tre rødgrønne, Ap og SV, har på fylkesnivå programfestet Preikestolen nasjonalpark. Derfor var det vise forventninger til at saksordfører i komiteen, Eirin Sund fra Rogaland Ap skulle få med seg et flertall på å utrede Preikestolen nasjonalpark. Men det skjedde ikke. Dermed må nasjonalparktilhengere smøre seg med enda mer

tålmodighet.

Den nåværende nasjonalparkplanen som ble vedtatt i Stortinget i 1993, blir trolig fullført i inneværende år. I et brev til komiteen skriver Solheim at det kan være behov for å supplere denne planen med enkelte nye nasjonalparker. Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) har laget en rap-

port om behovet for supplerende av nasjonalparkene og denne rapporten skal nå evalueres, ifølge Solheim.

Flertallet i komiteen sluttet seg til Solheims plan. Det betyr at Preikestolen nasjonalpark fortsatt er inne i varmen, men at en eventuell beslutning om en verneprosess ligger et stykke fram i tid.

Fugleholmer kommer i Mosvatnet!

Så er det klart: Mosvatnet skal få flyteholmer i Mosvatnet, i påvente av permanente holmer. Det bekrefter leder i hovedutvalget for miljø og utbygging, Kjell Erik Grøsfjeld (H) overfor Aftenbladet lørdag 14.mai. Naturvernforbundet er strålende fornøyd.

- Vi prosjekterte en fugleholme i vinter og søkte parketaten om kr. 160 000 til bygging og utplassering av holmen. Det ble blankt avslått. Derfor er det ekstra gledelig at utvalgsleder nå løfter saken inn på dagsorden igjen, sier Erik Thoring, daglig leder i Naturvernforbundet.

Grøsfjeld erkjenner at permanente fugleholmer må inngå i reguleringsplanen som skal utarbeides for Mosvatnet. Det er en tidkrevende prosess som kanskje kan ta to til tre år eller mer. Kostbart vil det også bli, ihverfall sammenliknet med flyteholmer.

En flyteholme koster mindre enn en tiendedel av prisen for en fast holme. Grøsfjeld ønsker å finne penger til en flyteholme eller to når årsprogrammet for park og vei skal revideres i høst.

Det er godt nytt for brukerne av Mosvatnet som vil få gleden av å oppleve enda mer fugleliv i byens viktigste innsjø. Dessuten vil fugleholmene gi oss kunnskap som kan komme til stor nytte ved lokalisering og utforming av de permanente holmene.

Hovedutvalget for miljø og utbygging har gitt grønt lys til forprosjekting av permanente fugleøyer i Mosvatnet. På samme møte (03.05) fikk Janne Johnsen (H) enstemmig tilslutning til et forslag om at fugleholmene skal behandles uavhengig av disposisjonsplanen for Mosvatnet som nylig har vært på høring.

Denne fugleholmen kan flyte i Mosvatnet allerede i løpet av høsten. Illustrasjon: Kurt Wathne.

I planen er det foreslått at holmene skal erstatte sumpskog som blir foreslått fjernet langs vannkanten ved Kunstmuseet. Den koplingen gjelder ikke.

Janne Johnsen fikk også full støtte til forslaget om å bygge flyteholmer inntil disse kan erstattes av permanente holmer.

20 000 besøkte Mosvatn-utstilling i april

Anslagsvis 20 000 personer besøkte fotoutstillingen "Norsk naturvill, vakker og sårbar" i april. Utstillingen som var laget av Norske Naturfotografer sto på gressplenen mellom Madlaveien og Mosvatnet i tre uker i april.

Til alt hell var det sol og varme som preget utstillingsperioden. Det betyr ekstra mye trafikk rundt Mosvatnet, hvorav de fleste fikk med seg utstillingen.

20 000 besøkte fotoutstillingen ved Mosvatnet i april. Foto: Kalle Lindheim.

lingen. Til og med joggere tok en pust i bakken for å beundre de fantastiske naturbildene tatt av Norges beste fotografer. Tema for utstillingen var truede arter og truede naturtyper.

Naturvernforbundet var teknisk arrangør og parketaten i Stavanger kommune bidro med økonomisk støtte. Den store og stort sett ubrukte plenen på nordsiden av Mosvatnet viste seg å være en utmerket utstillingsplass.

Nei til plen, ja til fugl

Brukerne av Mosvatnet har gitt klar beskjed til politikerne: Nei til mer plen, ja til større naturmangfold.

I forbindelse med naturfotoutstillingen ved Mosvatnet inviterte Naturvernforbundet publikum til å si sin hjertens mening om Mosvatnets framtid. En flyer oppfordret folk til å skrive til politikerne, og det gjorde engasjerte Mosvatnvenner. Lederen i hovedutvalget for miljø og utbygging, Kjell Erik

Grøsfjeld (H) meldte om "en haug" med e-poster fra folk som vil beholde naturen som den er.

Park- og veietaten i kommunen har i vinter laget en disposisjonsplan og mulighetsanalyse der det tas til orde for en sterkere parkifisering av Mosvatnet. Det vil brukerne av Mosvatnet ha seg frabedt.

- Hva skal vi med mer plen, når de plenene som allerede finnes nesten aldri blir brukt, spurte en Mosvatn-bruker. Andre påpekte at

fuglesangen og den ufriserte naturen er Mosvatnets store fortrinn. - Gjør heller noe med støyen fra trafikken. Det er det som forringer naturopplevelsen mest, påpekte en annen engasjert bruker.

Denne gang blir folket hørt. Byens politikere er enige om at Mosvatnets unike naturkvaliteter heller skal stimuleres enn å raseres.

Torskemiddag hørte til foreningens generalforsamlinger i en årrekke. I 1929 ble middagen inntatt på byens mest fasjonale hotell, Grand. Hotellet brant forøvrig til grunnen 9.mai 1945 og ble ikke gjenoppbygd. Foto: Byarkivet i Stavanger.

Av Erling Sømme Kielland

Vi går videre i våre historiske glimt fra de tidligste årene til "Rogaland Kredsforening for Naturfredning i Norge". Denne gang er året 1929.

Den 30 januar var det tid for den første generalforsamlingen. På Grand Hotel i Stavanger. Av mange saker som ble drøftet nevner vi et sterkt ønske fra medlemmene om at den påtenkte tørlegging av "Maldeforen" (Madlamyra) ikke ble utført. Likeledes å bevare Lille Stokkavann "I sin nuværende skikkelse".

Ole Isaksen ble gjenvalgt som foreningens formann med akklamasjon, og i tillegg til de øvrige ordinære styreplasser ble det også valgt medlemmer til hhv. redaksjonsutvalg, agitasjonsutvalg, og teknisk utvalg. Den årlige medlemskontingenten ble fastsatt til 5 kroner. Årsmøtoreferatet avsluttes med en fornøylelig beskrivelse av avslutningen på årsmøtet. Her følger noen linjer.

Torskebord på Grand

"Hermed var da den offisielle del av generalforsamlingen avsluttet og formanden bød til bords. Man bænket sig om et med blomster og brændende lys smykket bord og lot den delikate torsk vederfares al ære.

Der taltes meget og der taltes vel, og de fra et godt torskebord summende lyd antok ethervert den rette styrke. Ved bordet kom der frem enkelte ting som medlemmerne hadde paa hjertet. Bl.a fortjener særlig at nevnes gartner Moslands indlæg til fordel for hubroen og katuglen som han baade av praktiske og romantiske grunde beklaget var saa sterkt desimeret. Fra et enkelt hold blev der ogsaa hævdet at kraaker og rotter kunde nyde en viss beskyttelse. Misjonen blev velvillig mottatt, idet forsamlingen elskverdig noterte rotterne paa de mange og gode drømmers regning."

På det første styremøtet i februar vedtok styret en omfattende arbeidsprogram i 15 punkter. Nevnes skal: - Henstilling til Stavangers borgermester og formannskap om fredning av vilt på alle kommunale eiendommer. - Arbeide for forandring av Norges naturfredningslov av 1910 og 1916 slik at denne kom i bedre overensstemmelse med utenlandske naturfredningslover. - Utarbeide utkast til ny lov for landsforbundet (!) - Og oppmåling, kartlegging og beskrivelse av et fornminnefelt på Sele på Jæren, der foreningen ønsket å søke om fredning av den såkalte "dødsstjernen på Rinden".

Fredning av fyreiendommer

I mai ble det arrangert et medlemsmøte med 23 fremmøtte., og et lysbilledforedrag på programmet.: "Man blev forevist en rekke udmerkede lysbilleder fra fredede mråde i Checko-Slovakiet, Danmark, Polen og Japan."

En sak som foreningen var oppatt av helt fra starten og i mange år fremover, var et ønske om å få fredede fuglelivet på fyrvesenets eiendommer. Her hadde fyrvoktere og betjenter tillatelse til jakt, og innsanking av egg og dun. Det gikk etter hvert mange brev og henvendelser til departementer, fyradministrasjon og landsforeningen om denne saken..

Fornminnevern

Interesse og oppmerksomhet når det gjelder vern av fortidsminner i Rogaland kommer nå ofte frem i referatene i styreprotokollen. På denne tid var lovverket rundt landets kulturvern - ikke minst i arkeologisk sammenheng- mye svakere enn nå. Dette innså foreningens styre, og i en tydelig, men likevel ikke klart definert "avtale" med direktør og arkeolog Jan Petersen på Stavanger Museum oppsto etter hvert et betydelig engasjement både når det

gjaldt registrering, fredningsforslag og også restaureringer av f.eks. gravhauger. En "amatør"-virksomhet som selvfølgelig ville vært helt utenkelig (og ulovlig) i dag. I ettertid er det likevel neppe tvil om at foreningens engasjement rundt fornminnevern i Rogaland var viktig og verdifullt på sin tid, og utvilsomt en nyttig "arbeidende venneforening" for Stavanger Museum.

Faktaboks:

- Rogaland Kredsforening For Naturfredning i Norge" ble stiftet i Stavanger 30.januar 1928. Foreningens første formann var overmaskinist Ole Isaksen ved byens brann- og pumpestasjon.
- Foreningen har endret navn tre ganger. Først Rogaland Naturfredningsforening, deretter Rogaland Naturvern og så til dagens Naturvernforbundet i Rogaland.
- Lokalhistorikeren og naturverneren Erling Sømme Kielland har gjennomgått foreningens styreprotokoller fra starten i 1928 til 1946. I kommende Rygjavern vil han presentere glimt fra arbeidet til fylkets første naturvernere.

Vipebestanden i fritt fall?

Tekst og foto Kjell Mjølsvnes

Fra mange hold har vi de siste årene fått urovekkende meldinger om at vipa er i kraftig tilbakegang, eller til og med har forsvunnet. Vårens tellinger på Jæren er både oppløftende og nedslående.

Bekymra bønder fra Slettebø i Egersund til Finnøy i Ryfylke etterlyser den før så tallrike og populære hekkefuglen. Gressenger som før huset mange vipepar står nå tomme. Tellingene av hekkende viper gjennom flere år på Lista i Vest-Agder viser at bestandene av vipe bare er en brøkdel av hva den var før. På Karmøy er hekkebestanden av vipe halvert siden midten av åttitallet. Årlige tellinger av vipe i utvalgte områder på Jæren viser at fylkesfuglen vår er på vikende front også her. Denne dystre utviklingen lå som bakteppe da Naturvernforbundet i Rogaland startet "prosjekt vipe" høsten 2010.

Mange spørsmål

Hvor stor er bestandsreduksjonen? Går vipa tilbake overalt? Hvorfor sliter vipa? Hva kan gjøres for å bremse eller reversere utviklingen?

Disse spørsmålene og mange flere ønsker vi å få svar på gjennom vipeprosjektet som ble startet opp for fullt denne våren og forhåpentligvis vil pågå i mange år fremover. Ved hjelp av brede litteraturstudier, opptelling av vipebestanden, småskala undersøkelser av blant annet hekkesuksess og informasjonssjanser, ønsker Naturvernforbundet i Rogaland å få en bedre forståelse av, og samtidig økt fokus på vipas problemer. Med på laget har vi fått kompetente medhjelpere både fra bondestanden og forvaltningen, og sammen håper vi å finne frem til enkle tiltak som kan lette situasjonen for vipa.

Vipa er et stadig sjeldnere syn på Jærhimmelen. Men noen steder er bestanden sterk.

Flest viper langs kysten

I løpet av to uker midt i april ble vipebestanden på deler av Jæren talt opp. Tellingene som omfattet store deler av Klepp og Time kommuner, samt litt av kyststripa i Hå, viste at vipa fortsatt har rimelig godt forfeste på deler av Jæren. På mange av sjøgardene, rundt Orrevatnet og i de fleste fuktige dalsøkk, var tettheten av hekkende viper ganske høy. På de indre delene av Flat-Jæren var det lengre mellom vipeparene, og store områder var tomme for viper.

På områder som utmerker seg med særlig tett vipebestand vil vi i samarbeid med Fylkesmannen og landbruksjefene i jærkommunene prøve å stimulere til mer vipevennlig drift allerede fra neste år.

Samtidig vil tellingene fortsette, blant annet for å avdekke flere av kjerneområdene for vipe. Målet for tellingene fremover er dessuten å få et bestandstall på vipe på

Jæren. Bestandstall er etterspurt av forvaltningen, og kan også ha betydning når vipas rødlistekategori skal vurderes på nytt om noen år.

Vipeungene har best sjanse til å overleve der vipene hekker i koloni.

Bli naturvernfarer du også !

Sett inn et fast månedelig beløp, stort eller lite, på
Naturvernforbundets konto nr. 3201 41 63327.

Da vandrefalkene ble kjeppjaget

Vipene hekker tett på Pollestadmyra. På et lite søkk i terrenget der halvparten er åker og resten graseng, har nesten 50 vipper funnet hverandre og hekker i det som trolig er Jærens tetteste koloni.

I begynnelsen av juni er det et yrende liv i kolonien. Vipeunger i ulike størrelser springer rundt på åkeren, mens noen av vipehanene er i gang med kurtisering av mødrene igjen. Kanskje blir det to kull på noen av vipene? Et par vipper ruger fremdeles på egg, det ser ut som en behagelig jobb i morgensola. Plutselig skjærer noen bekymrede skrik gjennom idyllen.

Vipeungene legger seg som på kommando rett ned og "forsviner" i terrenget. Kamouflasjen er god! Alle de voksne vipene tar til vingene og danner et kaotisk skjold over kolonien. Summen av bekymrede vipeskrik og vingeslag er nesten øredøvende. I øyekroken ser jeg årsaken til oppstandelsen. Ikke en, men hele tre vandrefalker er på raid. En av falkene lander midt i kolonien med en heilo den nettopp har slått, mens de andre flyr lavt over kolonien.

Hver av falkene får raskt en hale

Vandrefalk med en hale av illsinte vipper.

med vipper etter seg, og falken som landet blir ikke sittende lenge, et stupangrep fra ei hissig vipe-mamma er sikkert greit, men en jevn strøm av direkte anslag blir for mye. Kaoset er over like fort som det startet, falkene forsvinner og vipene finner etter hvert roen igjen. Det gikk bra denne gangen.

En hel flokk med vipper kan ganske

effektivt jage vekk de fleste predatorer. Ei kråke eller en svartbak kommer fort til kort mot 50 illsinte vipper. Et enslig vipepar på et jorde er langt mer utsatt for angrep fra lufta, og undersøkelser viser da også at en vipeunge i en koloni har større sjanse for å vokse opp og bli flyvedyktig, enn unger fra enslige par eller små løse kolonier.

Naturvernforbundet kartlegger vipebestandene på Jæren. Hovedmålet er å finne alle de viktigste koloniene og områdene med tettest vipebestand, slik at vi kan sette inn tiltak for å bevare vipene der det nytter mest. Har du mange vipper på jordet ditt? Send oss gjerne en mail og fortell om det.

Endelig ferdselsforbud på sjøfuglholmer

Fem år etter at Stavanger kommune gjorde vedtak om å verne seks hekkeholmer for sjøfugl, er vernet nå gjennomført. Torsdag 28 april ble holmene skiltet med ilandstigningsforbud fram til 1.august. - En god dag for hardt pressede sjøfuglbestander, fastslår fylkesleder i Naturvernforbundet, Eirin Hivand Haneberg.

Holmene er vernet i medhold av friluftslovens §15 om ferdselsforbud. Ulovlig ferdsel kan bli straffet med bøter. Holmene med ferdselsforbud er følgende:

- Plenting, Majoren og Tjuholmen i Byfjorden
- Skeieholmen, nord for Hundvåg.
- Svartaskjer i Langøysundet (ved Lundsvågen båtforening)

- Ormøyholmen, sør for Ormøy
Det er Naturvernforbundet som har presset på for å få gjennomført ilandstigningsforbudet. Det ha mildt sagt vært en tung prosess. Muntlige og skriftlige kontakter førte ikke fram, men alt løste seg i rekordfart da lederen i hovedutvalget for bymiljø og utbygging, Kjell Erik Grøsfeld ble kjent med saken. Han brukte to dager på å få gjort hastevedtak slik at skiltingen kunne iverksettes i tide. Skiltene kom opp før de fleste sjøfuglene hadde startet egglegging.

Fire av de seks holmene som nå er vernet har store hekkebestander. Det gjelder særlig Skeieholmen og Svartaskjer, men også Majoren og Tjuholmen. Plenting har ingen hekkende sjøfugl, mens bestandene på Ormøyholmen har gått markert tilbake de siste årene. Fis-

6 hekkeholmer i Stavanger er nå skiltet med ilandstigningsforbud.

kemåke, svartbak, gråmåke, hette-måke, knoppsvane og ærfugl er de vanligste hekkefuglene.

En drøy uke etter at skiltene var satt opp forsvant samtlige skilt fra Skeieholmen. De vil bli erstattet.

Dirdalselva- en kommunal bakgård

Folk i Dirdal og Gilja har fått en lenge etterlengtet sykkel- og gangvei. Det har Dirdalselva fått svi for. Sykkel- og gangveien har ført til omfattende fjerning av kantvegetasjon, steinfyllinger i elvebredden og stenging av elveløp.

På en 100 meter lang strekning er veien lagt på en steinfylling. Den opprinnelige elvebredden med kantvegetasjon er erstattet med sprengstein som strekker seg ut i elva ved normalvannstand. En kjent gytekupe er ødelagt. Ved flom vil elva stå langt opp på fyllingen.

På en annen strekning er elva tilført nye steinmasser som endrer og kanaliserer elveløpet. Et sideløp av elva, Litleånå, er kort og godt stengt med en stor steinfylling. Det går vanligvis vann i Litleånå tre-fire måneder i året. Stengningen har allerede fått konsekvenser for strømforholdene i elva.

Gytebekk rasert

To viktige gytebekker er også sterkt påvirket av byggearbeider. Frøylandsbekken som ligger ved vegstasjonen i dalen, er rasert av entreprenøren. Kampesteiner og en stor betongfylling har effektivt stanset all fiskevandring. Lindelandsbekken ser noe bedre ut etter entreprenørens byggearbeider, men fiskere frykter likevel at den ikke vil fungere godt nok som gytebekk.

Litleånå, gammelt sideløp ved elva er historie. Løpet er stengt med denne steinfyllingen.

Over en strekning på ca 100 meter består elvebredden av en stor fylling med sprengstein. Steinen går ut i elva og det meste av fyllingen ligger i flomsone.

- Det er et stort tankekors at kommune og entreprenør ikke bruker fagfolk når gytebekker skal rehabiliteres. Det ville kostet minimalt i det store byggegeregnskapet, men vært desto viktigere for å ta vare på gyteområdene til ørret og laks, sier Terje Gilja i Dirdalelvas Fellesforvaltning.

- For dyrt

Måtte Dirdal kommune bygge sykkel- og gangveien langs Dirdalselva? Nei, mente fylkesman-

nen. Kommunen burde vurdere å parallellforskyve riksveg 45 over en strekning på 3-400 meter slik at det ble plass til en sykkel og gangvei uten å berøre de registrerte fornminnene i området. Altfor dyrt, svarte Gjesdal kommune. Heller ikke et alternativ om å bruke den svært lite trafikkerte fylkesvei 291, Kroveien, falt i god jord i kommunen.

Fylkesmannen fremmet ikke innsigelse, men ga bare såkalt faglig råd. Dermed kan kommunen gjøre som den vil.

NVE lurt?

Heller ikke fylkesmannen og NVE's råd om å bygge sykkel- og gangveien minimum 20 meter fra elva har kommunen brydd seg om. På en 100 meter lang strekning er avstanden til elva bare 2-3 meter, med fyllmasser i elva.

NVE ba kommunen om å dokumentere hvorvidt sykkel og gangveien blir liggende i elvas flomsone og hvilke konsekvenser dette kan få. Slik NVE leste planen vil ikke byggearbeidene berøre elva direkte. Men faktum er at elva er direkte berørt av byggearbeidene flere steder og i tillegg ligger store deler av tiltaket innenfor elvas

flomsone. I følge kjentfolk er det stor sannsynlighet for at deler av sykkel- og gangveien vil bli oversvømt ved flom.

Liten respekt

Dirdal og Gilja har utvilsomt fått en flott sykkel- og gangvei. Men den nye veien ville ikke blitt mindre attraktiv om kommunen hadde vist respekt for elva og ikke behandlet den som en simpel bakgård. Fylkesmannens råd om å bygge sykkel og gangveien minst 20 meter fra elva ville alle vært tjent med, bortsett fra grunneierne som har økonomiske interesser i å få veien så nær elva som mulig.

Naturvernforbundet ber NVE nå vurdere om Gjesdal kommune har brutt bestemmelser i vannressursloven.

Frøylandsbekken er ødelagt som gytebekk etter gravearbeider.

Grønt lys for grønne tak?

Det nye Comfort Hotel Square i Stavanger, har sedumtak. Sedumplantene vokser på matter som den Bengt Tovslid holder i hånden.

Tekst og foto: Kjetil S. Grønnestad

Et tak fullt av blomster, er ikke bare vakkert og bra for byenes biologiske mangfold. Sedumtak med bergknapp forlenger også takets levetid, gir pluss i CO2-regnskapet og reduserer avrenning til kommunale avløp.

– Opp mot 50 prosent av regnvannet som faller på sedumtak, fordampes gjennom planten. Resten av vannet drenerer sakte ut gjennom sedumdekket, som virker som en svamp. Til tross for det, blir ikke taket så tungt at det er nødvendig med forsterket tak-

Sedumplantene blomstrer i flere farger, både rødt, hvitt og gult.

konstruksjon. I tillegg får takpapen forlenget levetiden fra 20 til 60 år, når sedumdekket beskytter mot uttørking fra sola, sier Bengt Tovslid, salgsleder for firmaet Bergknapp.

Andre fordeler han trekker fram, er sedumtakets isolerende evne, både mot sommerhete og vinterkulde. Et bygg med sedumtak trenger dermed mindre energi til oppvarming og avkjøling, noe som gir mindre utslipp av CO₂. Sedumplantene demper støy, både inn til bygget, men også utendørs ved at det demper ekko-effekten av lydene. Sedumplantene binder støv, som er bra for byggets ventilasjonsanlegg.

Utenom disse tekniske fordelene, har vi estetikken. Plantene på sedumtaket blomstrer i rødt, hvitt og gult. Plantenes blader skifter også farge gjennom året, fra rødt til grønt. Dessuten har de gunstig effekt på biologisk mangfold. De forskjellige artene med bergknapp gir mat og ly til sommerfugler, bier og humler. Det igjen gir mat til fuglene.

Med alle disse fordelene, skulle en tro sedumtak var mer i bruk enn det er, men Tovslid tror dette skyldes at sedumtak fortsatt er

ukjent for mange. Dessuten er det litt dyrere enn ordinære tak.

– Sedumtak er populært blant arkitekter, men dessverre ser flere byggherrer på dette som pynt. De ser ikke besparengene det fører med seg. Derfor fjerner flere dette for å spare penger, sier Tovslid.

Sedumdekket passer fint til tak med opptil 30 graders takvinkel. Mattene med sedumplanter legges oppå en 2 cm tykk drenerende plastmatte. Det er gunstig for tørketålende sedumplanter, men ikke like bra for (u)gress. Spirende gress blant sedumplantene, visner og dør i tørkeperiodene. Sedumtak skal ikke ha jord. Det skal ikke være noe problem å legge sedumdekke på et allerede eksisterende tak.

Konserthuset får sedumtak

Bergknapps egen historie startet med etablering i 2010, etter en henvendelse om leveranse av sedumtak til det nye konserthuset i Stavanger.

Konserthuset ønsket dette, ikke bare av estetiske og miljømessige årsaker, men også av de tekniske grunnene. Beskyttelse av taktekingen var én grunn. Lydkrav en annen. Det at sedumplantene

reduserer avrenning fra taket, er viktig i en bygning med innvendige nedløp og meget strenge lydkrav. Dessuten isolerer plantene mot lyd utenfra.

Bergknapp har levert sedumtak til kunder over hele landet, blant annet det nye Comfort Hotel Square på Løkkeveien i Stavanger. Andre bygg med sedumtak, er Jåttå videregående skole i Stavanger, og Frøyland og Orstad kirke på Jæren. Flere eneboliger har også fått bergknapp på taket.

Grønne tak i inn og utland

Grønne tak blir mer og mer populært i utlandet. København er en by med ambisiøse miljøplaner og har som mål å være CO₂-nøytral i 2025. Flere grønne tak er et av tiltakene mot dette målet. Derfor har Teknik- og Miljøudvalget i København kommune vedtatt at alle ny bygninger med flate tak skal ha grønn beplantning etter fastsatte retningslinjer.

Også i vår egen hovedstad Oslo, er grønne tak på vei inn i planleggingen. Ifølge reguleringsplanen for Bjørvika, skal 50% av takarealene være grønne.

Kan Oslo få det til i Grorudalen, kan Rogaland greie det samme. Blir Forus og Raglamyr kledd i grønt?

Sedum:

Sedum, eller bergknapp på norsk, er sukkulente stauder med lav vekst og tykke blader. I Norge finnes det ti viiltlevende arter. De vokser gjerne på tørre steder med små krav til jordsmonn, som steingjerder og svaberg. (kilde: wikipedia)

Bergknapp er del av Grasrota, som også produserer ferdigpløen og torvtak.

Mer info, se: www.grasrota.net eller www.bergknapp.no

Informasjon om Københavns grønne tak:

<http://www.kk.dk/Borger/ByOgTrafik/GroenneOmraader/GroenneTage.aspx>

Einstape - endelig utryddet

Naturvernforbundet er sterkt opptatt av å beskytte arter i norsk natur. Vi har gjort unntak for einstape. Det er en ekspansiv ugrasplante som kan gjøre stor skade i kystlyngheiene.

Einstape, eller bregne som vi gjerne sier, okkuperer jorda der den vokser i tette bestander med et bladverk som stenger lyset ute. Bakken i en einstapeskog er mest som en ørken. Sauene spiser ikke den giftige planten, men storfe holde einstapen i sjakk fordi de trækker bregnene i stykker. Storfe er det imidlertid lite igjen av i kystlyngheia.

Einstape har ekspandert kraftig i utmarka i Norge de siste 50 til 100 år. Det skyldes blant annet mildere klima og mer nitrogen i nedbøren. Når bregnene tar over skjer det bekostning av verdifull beitemark med lyng, urter og gras.

Ekspanderte etter sviing

På Store Marøy har det alltid vært einstape, men på et svært begrenset areal øst på øya. Bestanden har vært stabil fordi den har levd i skarp konkurranse med tette einerkratt. I 2007 så den sitt snitt til ekspandere. Dette året ble øst-sida brent. Bregnene ble kvitt konkurrenter og fikk økt næring fra asken.

Vi ønsket å ta opp kampen mot einstapen. Eksperten på feltet anbefalte sprøyting kombinert med årlig slått. Alternativt slått minst to ganger i året over en periode på minst tre år. Poenget er å sulte ut det underjordiske nettverket av røtter og hvilende knopper som gjør einstapen til en svært hardfør plante. Samtidig må strølaget som hindrer andre planter i å spire fjernes.

Slått på slått

”Einstape-skogen” på Marøy dekker et område på ca 750 kvm. Jordsmonnet her er dypt og er

Slik så einstapeskogen ut i 2008 da bekjempelsen startet. Joakim Joakimsen bruker stutthorv i arbeidet.

perfekt for einstapens rotsystem. Vi gjennomførte den første slått rundt St.Hans i 2008. Først med bruk av langhorv, men siden med ryddesag. 2.slåtten foregikk i andre uka i august. Året etter, i 2009, kom einstapen sterkt tilbake. Den hadde ikke tenkt å gi

seg uten kamp! Vi kjørte samme slåtteprosedyre som i 2008, men gjennomførte i tillegg en sluttslåt i oktober.

I 2010 ble støtet satt inn. Allerede i mai startet vi bekjempingen. Den fortsatte i juni, august og til langt ut i september. Einstapen fikk ikke

“Når en duppedittdør, skal du ta den med dit den ble født”

(Gammelt ELefantordtak)

Elektriske duppeditter som ikke funker, kan leveres **GRATIS** til butikken eller gjenvinningsstasjonen. Kast dem aldri i søppeldunken. De inneholder miljøgifter. Mer info på www.ivar.no.

Melvær&Lien Ide-entreprenør

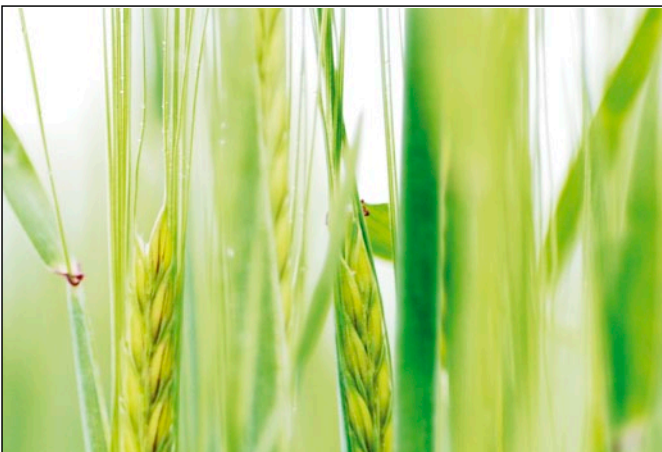
Og slik ser det samme området ut i 2011. Einstapen er bekjempet.

fred til å bygges seg opp, og andre planter viste tegn til å etablere seg i feltet.

Utryddet!

Status i juni 2011: Tre år med systematisk og hyppig slått har gitt imponerende resultater. Nå må vi lete for å finne einstapeskudd.

Men heller ikke disse vil få fred. De blir håndplukket. Vi tør å fastslå at bekjempningen av einstape har vært en suksess, men så har også innsatsen vært intens. En spesiell honnør til Kalle Lindheim som med rette fortjener utmerkelsen "einstape-dødaren på Marøy".

DET LØNNER SEG!

**Vi har et mål som alltid ligger fast –
Økt lønnsomhet for bonden!**

Felleskjøpet Rogaland Agder

www.fkra.no

Fritt fram for fylling i friområde

I 2007 etterlyste fylkesmannen i Rogaland svar fra Stavanger kommune om en jord- og steinfylling i Sørmarka. Svaret kom aldri og fylkesmannen unnlot å følge opp. Fyllingen som ikke var omsøkt ble fullført og Stavanger er en viktig våtmarkslokalitet fattigere.

Oppmuntret av suksessen fra 2007 har grunneier gått i gang med en ny drenerende fylling i samme område. "Vassjuk jord" er en forbannelse i jordbruket, må vite.

Fyllingsarbeidene ble stanset etter en bekymringsmelding til kommunen, men arbeidene er i gang

igjen. I gjeldende kommuneplan er det aktuelle området båndlagt som friområde.

I friområdene er noen grunneiere likere enn andre. I Lierdal på Tasta investerer grunneier tid og penger for å ivareta eiendommens natur- og kulturkvaliteter på best mulig måte. Men han skal tas.

I Sørmarka gjør grunneier alt han kan for drenerer verdifulle fuktmarker som blant annet er viktig levested for vipe. Men han er fredet.

Er det dette som kalles likebehandling, Stavanger kommune?

Utfylling og drenering i friområde i Sørmarka er helt OK for Stavanger kommune.

Giftig torskelever i Stavanger

Hvor mange av fiskerne som driver stangfiske fra bryggene i Stavanger vet at fisken lever i et giftig miljø? Og at myndighetene frarår folk å spise torskelever og skjell?

For det første må du komme på å stille spørsmålet, dernest må du vite hvor du skal søke for å finne svaret. Svært mange av de ivrigste fiskerne er innvandrere som neppe kjenner miljøgiftshistorien som skjuler seg i havnas bunnslam.

Naturvernforbundet erkjenner at det er en dyr og krevende jobb å fjerne giftig slam i havna. Men det må være måte på handlingslammelse. Hvorfor ikke gjøre det enkleste og billigste først, nemlig å sette opp skilt på de mest brukte fiskebryggene med kostholdsråd? Det burde vært gjort for lengst, men det er aldri for seint.

Vi har også bedt kommunen vur-

dere andre "overkommelige" tiltak i havna:

- 1 Prøvetaking av måkeegg fra kolonier i indre havn (Majoren og Tjuholmen). Sjekk av miljøgifter og nivå i eggeskall. Serie på minimum 15 sammenhengende år. Referanseegg fra lokalitet i Ryfylkebassenget. Undersøkelsen bør/kan søkes finansiert/gjennomført i samarbeid med fylkesmannen og/eller SNO.
- 2 Identifisering av eventuelle aktive kilder for miljøgiftutslipp (overvannsnettet, landfyllinger med utlekking osv). Viktig å stoppe påfyll av miljøgifter i havna.
- 3 Bruk av slepebåt ved buksering av cruiseskip til kai. Mulig at en slik bruk kan redusere oppvirlingen og spredningen av forgiftet mudder fra cruiseskipene

KREATIVITET ER EN VIKTIG ENERGIKILDE

OUR CREATIVE ENERGY: Som energiselskap står vi foran mange utfordringer. Men løsningene finner vi ofte i vår egen kreativitet. I TOTAL vet vi at morgendagens løsninger vil være et resultat av vår evne til å tenke annerledes – i dag. Derfor er vår kreativitet en viktig ressurs.

Vi har stor tro på vår framtidige rolle som en viktig energiaktør i Norge. TOTAL er kontinuerlig på jakt etter nye krefter. Les mer på www.total.no

Our Creative Energy

SANDNES KOMMUNE
Kommunalteknikk

HAR DU VURDERT Å HJEMMEKOMPOSTERE?

Sandnes kommune tilbyr alle sine abonnenter gratis lån av kompostbinge.
Du velger selv om du vil beholde eller levere inn den brune beholderen.

Les mer på våre nettsider www.sandnes.kommune.no
eller kontakt Servicekontoret på 51 97 60 00

Spør eller gi oss tips om
drikkevann, avløp,
vei og renovasjon!

taleroret.no

vi leverer

www.lyse.no

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap
www.nof.no

En anerkjent og effektiv
oljevernorganisasjon
og pådriver innen
kompetanse og
teknologiutvikling

Byens badebåt går – også i år!

”Marøyferjå” er klar for sin fjerde sesong som gratis badebåt til Store Marøy. Som tidligere år blir det faste seilinger i to uker, en uke i slutten av juni og en uke i begynnelsen av august.

I Naturvernforbundet kaller vi badebåten et lavterskeltilbud. Det er ingen påmelding, skyssen er gratis og det er bare å stille på brygga i Breivik båthavn når det måtte passe deg. Kommer du som del av en gruppe på minst ti personer, må vi ha beskjed på forhånd.

På Store Marøy er det gode muligheter for et aktivt friluftsliv. Du kan bli med på daglige rundturer med natur- og kulturlos, du finner gode bademuligheter og det er en stor grasmark som egner seg til ulike typer ballspill. Landskapet er lett å gå tur i etter at krattskogen er fjernet og det gamle åpne kulturlandskapet fra 1950-tallet igjen blir beitet av sau. Fra Marøys høyeste punkt på 30 meter over havet er det fabelaktig utsikt i alle himmelretninger.

Så da gjenstår det bare å pakke badeshortsen, grillpølsene og saftflaske og stille på brygga i Breivik båthavn!

”Marøyferjå” er sommerens badebåt.

- Bruk bussen – rute nr 4 har stoppested ved Lervigtunet i Ryfylkegata. 5 min å gå til båthavna.
- Barn under 10 år må være i følge med voksne.
- ”Marøyferjå” er en tidligere livbåt fra Tau-ferjå ”Solbakk”. Den er registrert for 20 personer.
- ”Marøyferjå” har redningsvest til alle.
- Dropp engangsgrillen – Marøy har to faste grillsteder.
- Enkel utedo.
- Grupper på 10 personer eller flere må gjøre forhåndsavtale med båtfører.
- Andre avgang- og returtider enn i rutetabellen kan avtales med båtfører.
- Deltakelse på turene skjer på eget ansvar.
- Turene arrangeres av Naturvernforbundet med økonomisk støtte fra Rogaland fylkeskommune og Stavanger kommune.
- Har du fortsatt spørsmål? Kontakt båtfører Erik Thoring på tlf. 416 83 238.

Store Marøy – et spennende natur- og kulturlandskap. Foto: Roy Mangersnes

Dato	Avgang Breivik båthavn	Retur fra Store Marøy
Mandag 27. juni	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Tirsdag 28. juni	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Onsdag 29. juni	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Torsdag 30. juni	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Fredag 1. juli	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Lørdag 2. juli	kl. 10 og kl. 11	kl. 14 og kl. 15
Søndag 3. juli	kl. 10 og kl. 11	kl. 14 og kl. 15
Mandag 1. august	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Tirsdag 2. august	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Onsdag 3. august	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Torsdag 4. august	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Fredag 5. august	kl. 09 og kl. 10	kl. 13 og kl. 14
Lørdag 6. august	kl. 10 og kl. 11	kl. 14 og kl. 15
Søndag 7. august	kl. 10 og kl. 11	kl. 14 og kl. 15